

บันทึกจุดประกายคุณภาพ

8th HA National Forum

ความเป็นมนุษย์กับการเข้าถึงสิ่งสูงสุด ความจริง ความดี ความงาม

โดย

ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์ประเวศ วะสี

14 มีนาคม 2550

เวลา 10.30 – 11.15 น.

ห้อง Grand Diamond Ballroom

การประชุมวิชาการประจำปีครั้งที่ 8
สถาบันพัฒนาและรับรองคุณภาพโรงพยาบาล
13-16 มีนาคม 2550
ศูนย์การประชุม IMPACT เมืองทองธานี จ.นนทบุรี

ประชาคมผู้นิยมคุณภาพทุกท่านครับ ขอแสดงความยินดีกับ พรพ. และประชาคมทุกท่านที่งานเรื่องพัฒนาคุณภาพโรงพยาบาลได้เติบโตขึ้นอย่างรวดเร็วภายในระยะเวลาอันสั้น วันนี้เองมีผู้มาร่วมประชุมถึง 6,000 คน เพิ่มขึ้นทุกปีๆ แสดงว่ามีความนิยม เห็นว่าเรื่องนี้มีความสำคัญ จริงๆ แล้วเรื่องของคุณภาพก็เป็นเรื่องของ ความดี ความประณีต เรื่องของความเป็นมนุษย์ทีเดียว เพราะฉะนั้นก็เป็นเรื่องที่ดีงามเรื่องหนึ่งที่เกิดขึ้นในสังคมไทย

บริการด้วยหัวใจของความเป็นมนุษย์

สำหรับ theme ในปีที่บอกว่า “บริการสุขภาพที่มีหัวใจของความเป็นมนุษย์” หรือ Humanized Healthcare ก็เป็นเรื่องที่มีความเหมาะสม เพราะเรามาถึงยุคที่สองของการสาธารณสุขไทยแล้ว ยุคแรกใน 100 ปีที่ผ่านมา อาจจะเรียกว่า เป็นยุค Modernized Healthcare เป็นยุคบริการสุขภาพที่ทันสมัย ซึ่งก็เป็นเรื่องที่ดีและควรทำต่อไป แต่เราควรขยับยกระดับขึ้นเป็น Humanized Healthcare ด้วย คือทั้ง Modernize และทั้ง Humanize ถ้าเราทำบริการสุขภาพด้วยหัวใจของความเป็นมนุษย์ ผมพยากรณ์ได้ว่าจะเกิดสิ่งต่างๆ ดังต่อไปนี้ อย่างน้อย 6 ประการ ซึ่งสามารถจะทำวิจัยดูได้ว่าจริงหรือเปล่า คือ จะมีการเพิ่มขึ้น 4 อย่าง และมีการลดลง 2 อย่าง

สิ่งที่จะเพิ่มขึ้น

ประการที่หนึ่ง คือ ความสุขของทั้งผู้รับบริการและผู้ให้บริการ เวลาเราให้บริการด้วยหัวใจของความเป็นมนุษย์ ตัวเราเองก็มีความสุขมากขึ้น เราเหนื่อยน้อยลง บางทีเราดูแลคนไข้เยอะเขี้ยว เเงหน้าขึ้นมากก็นำมิดเลย คนไข้เยอะเหลือเกิน ถ้าเรายิ่งเครียด ยิ่งรีบ เราเองก็บีบคั้นตัวเอง เพราะเรารู้ว่าเราาน่าจะทำได้ดีกว่านี้ จะบีบคั้นตัวเองทำให้เราไม่มีความสุข แต่ถ้าถึงแม้ว่าคนไข้จะแน่น แต่เราสนใจความเป็นมนุษย์ของเขา เขารู้สึกเป็นอย่างไร เขาเหนื่อยไหม พุดกับเขาเพราะๆ สายตาก็ออกมาด้วย บางคนบอกว่าแม้แต่กลิ่นก็ออกมา เวลาเรามีหัวใจของความเป็นมนุษย์มันมีกลิ่นที่คนไข้สัมผัสได้ออกมา

ประการที่สอง จะมีนวัตกรรมเกิดขึ้น เพราะว่าความที่แพทย์ พยาบาล บุคลากรสาธารณสุข มีหัวใจเพื่อเพื่อนมนุษย์ เราจะคิดว่าเราจะทำอะไรได้ดีกว่านี้ไหม ทำอย่างไรเขาจะดีขึ้น ทำอย่างนี้เขาจะเจ็บมากไหม เขาจะไม่สะดวกรหรือเปล่า จะเกิดนวัตกรรมขึ้นเต็มไปหมด เมื่อวานนี้มีการประชุมที่ศูนย์ไบเทค บางนา เรื่องคนพิการ มีคนมาประชุมประมาณ 2,000 คน เราจะเห็นนวัตกรรมเต็มไปหมดเลย แม้แต่เครื่องพลิกตัวคนไข้อัมพาตที่เราต้องซื้อจากต่างประเทศราคาเป็นแสนๆ ก็มีคนคิดขึ้นในราคาถูก มีนวัตกรรมเยอะแยะเต็มไปหมด ถ้าเราเอาหัวใจนำหน้าเข้าไปห้วง

ว่าความรู้จะไม่ดี ถ้าเราเอาความรู้หน้าเราจะเครียดมาก แล้วเราจะกลัวว่าเราไม่รู้ กลัวคนอื่นเขารู้ดีกว่า มันจะเกิดความกลัว แต่ถ้าเราเอาหัวใจนำหน้าเราจะเกิดความกล้าหาญ ไปที่ไหนก็ได้ไม่ต้องกลัว เพราะเรามีหัวใจเพื่อเพื่อนมนุษย์ เพราะฉะนั้นอันนี้เป็นหลัก เราเคยทำอะไรใช้ความรู้มาอยู่เรื่อย ไม่ใช่ความรู้ไม่สำคัญ ถ้าใช้ความรู้หน้าเราจะกลัว ต้องใช้ใจนำจะเกิดความกล้าหาญแล้วอย่าไปกลัว ความรู้จะตามมาอย่างมาก จะเกิดนวัตกรรม คุณหมอธงชัย อดีตผู้อำนวยการโรงพยาบาลราชบุรี ตอนที่อยู่โรงพยาบาลราชบุรี เขาประกาศว่าโรงพยาบาลราชบุรีเป็นโรงพยาบาลคุณธรรม พยาบาลทั้งหมดเลย 400 กว่าคนช่วยกันคิดว่าเราจะทำอะไรให้คนไข้ดีกว่านี้ เกิดนวัตกรรมเต็มไปหมดเลย เช่น เราใช้เข็มฉีดยาอย่างนี้มันอาจจะหลุดง่าย เราจะคิดอะไรให้มันดีกว่านี้ การให้น้ำเกลือที่ศีรษะเด็ก ถ้าเด็กพลิกตัวเดียวเข็มหลุดจะทำอย่างไร จะมีเครื่องอะไรประคองศีรษะเด็กไว้ อะไรต่อมิมะไรต่างๆ เกิดขึ้นเต็มไปหมดเลย นวัตกรรมจะมากขึ้น แล้วจะคิดเอง จะสร้างโน้่นสร้างนี่ต่างๆ เกิดขึ้น

ประการที่สาม คือ คุณภาพของการให้บริการจะดีขึ้น ที่เรียกว่า patient safety จะเพิ่มขึ้น ขณะนี้เรื่องความปลอดภัยของคนไข้เป็นเรื่องใหญ่เรื่องหนึ่งในวงการแพทย์ อย่างที่เราทราบ คนไปโรงพยาบาลแล้วไม่ปลอดภัย อาจเกิดอุบัติเหตุ อาจเสียชีวิต มีรายงานฉบับหนึ่งบอกว่าสาเหตุการตายของคนอเมริกันอันดับหนึ่ง คือ การไปหาแพทย์ ตายประมาณ 700,000 กว่าคนต่อปี ส่วนมะเร็งกับโรคหัวใจก็ประมาณ 700,000 คนต่อปี นี่คง exaggerate ว่านับอย่างไร ผมเจอ Prof. Mechanic จาก New Jersey ท่านก็วิจัย ท่านบอกว่า จริงๆ คงจะประมาณสัก 100,000 คน เรื่องความปลอดภัยของคนไข้จะมากขึ้น เพราะเราใส่ใจคนไข้ เอาหัวใจของเราเข้าไป

ประการที่สี่ โรคจะหายง่ายมากขึ้น อันนี้ชัดเจน คนไข้เป็นโรคร้อยอย่างเดียวกัน ไข้ยาร้อยอย่างเดียวกัน หากหมอคนละคนจะหายไม่เหมือนกัน ขึ้นกับท่าทีของหมอ ของพยาบาล ถ้าเขาได้รับความเมตตา ยังไม่ทันทำอะไรเลย เพียงแต่ฟังเขามากๆ บางทีก็หายแล้ว เขาอยากเล่าให้ฟัง แต่ว่าหมอไม่ค่อยมีเวลาฟัง การที่เราคิดว่าคนไข้เป็นคนเหมือนกับเรา เราจะฟัง แต่ถ้าเราคิดว่าเราอยู่เหนือกว่าคนไข้เราจะไม่ฟัง อันนี้เป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ถ้าเป็นมนุษย์จะเสมอกันจะฟัง แล้วการฟังอย่างลึกจะทำให้คนไข้รักหมอมาก Dr.Mahler เป็นคนเดนมาร์ก เคยเป็นผู้อำนวยการองค์การอนามัยโลก เขาเล่าให้ฟังว่า ที่เดนมาร์กคนไข้ประมาณครึ่งหนึ่งจะไปหาหมอเถื่อน เพราะหมอเถื่อนจะคุย หมอไม่เถื่อนไม่ค่อยคุย ไม่ค่อยมีเวลา อย่างของเราที่หมอเถื่อนไปถึงบ้านเลย คอยฟังว่าเขาเป็นอะไรต่างๆ ตรงนี้เองโรคจะหายง่ายขึ้น ที่สภา senate ของอเมริกัน เมื่อก่อนนี้เขามี Office of Technology Assessment มีเอกสารอันหนึ่งใน office นั้นระบุว่าโรคที่หายนี้ไม่ถึง 20 % ที่หายจาก specific diagnosis และ specific technology แต่กว่า 80 % หายเพราะเหตุอื่น เช่นหายเอง หายเพราะพอใจผู้รักษา หายเพราะ placebo หายเพราะอื่นๆ ร้อยแปด ตรงนี้นำไปวิจัยได้เลย อยากให้ทำวิจัยว่าจริงหรือเปล่า

สิ่งที่ลดลง

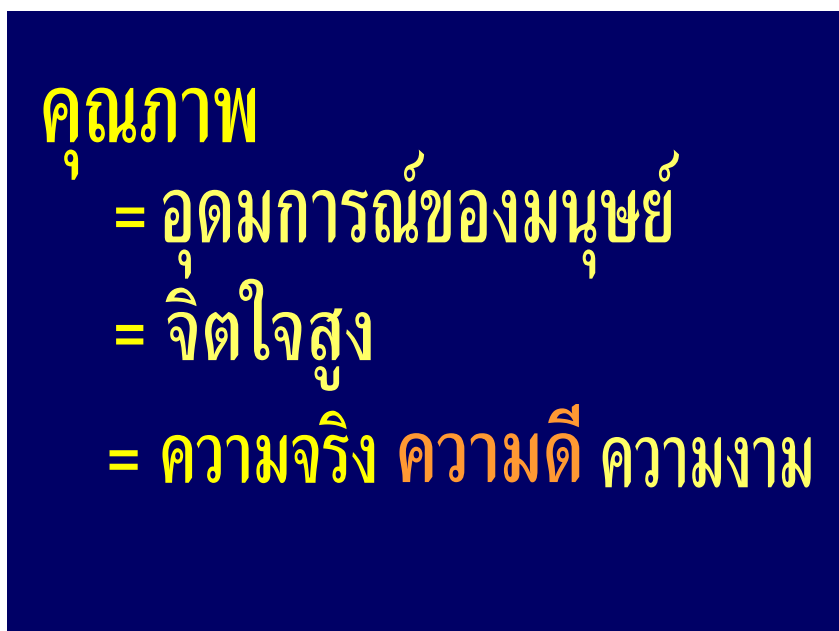
ประการที่หนึ่ง **cost medical care** จะลดลง เพราะโรคหายง่ายขึ้น ใช้จิตใจเข้าไป เทคโนโลยีบางอันไม่จำเป็นต้องใช้ ตัว cost จะลดลง

ประการที่สอง การฟ้องร้องแพทย์และโรงพยาบาลจะลดลง เพราะคนไข้กับแพทย์กับพยาบาลจะสัมพันธ์กันด้วยใจ คนสัมพันธ์กันด้วยใจไม่มีใครฟ้องกันหรอก ในครอบครัวไม่มีใครโกงใคร ไม่มีใครฟ้องใคร เพราะสัมพันธ์กันด้วยใจ ในชุมชนก็เช่นเดียวกัน แต่ขณะนี้คนไปสัมพันธ์กันด้วยอย่างอื่นมาก ถ้าเราตั้งใจกลับคืนมาให้สัมพันธ์กันด้วยใจมากขึ้น การฟ้องร้องจะหายไป จะลดลง หรือไม่มีเลย หลายคนไปดูงานที่ไต้หวัน ที่มูลนิธิพุทธรักษา เขามีโรงเรียนแพทย์มีมหาวิทยาลัยที่นั่น ที่นั่นเน้น Humanized Healthcare มาก แล้วทันสมัยมาก ทันสมัยกว่าเราอีก digital สะอาด สวย ทันสมัยมาก แต่เน้นเรื่องความมีน้ำใจ ไม่มีการฟ้องร้องเลย ตอนนี้อยู่ที่แพทย์สภา ก็เครียดเรื่องการฟ้องร้องที่มากขึ้น ทำให้เสียเวลากันมากขึ้น เราลองมาสนใจเรื่องนี้ เรื่องระบบบริการ ทำอย่างไรจะไม่ยุ่งมากขนาดนี้ จะได้ให้บริการด้วยคุณภาพมากขึ้น ทำอย่างไรจะมีหัวใจความเป็นมนุษย์มาก เพื่อให้การฟ้องร้องลดน้อยลง เราต้องช่วยกันให้การฟ้องร้องลดน้อยลงให้ได้ ถ้าฟ้องร้องมากขึ้นจะเสียหายไปทุกอย่างและทุกฝ่ายด้วย คนไข้เองก็จะเสียหาย อันนี้เป็นเรื่องหนึ่งที่ทาง HA และ สปสช. ต้องเข้ามาร่วมมือกันอย่างจริงจัง ทำให้การฟ้องร้องลดน้อยลง เพราะจะเสียหายเหลือกำลัง

ในอเมริกาเขาร่ำรวยกว่าเรามาก ใช้งบประมาณ 12-14 % ของ GDP ในเรื่อง Healthcare อันนั้นเรียกว่าสูงที่สุดในโลกแล้ว ทั้ง percentage และจำนวนเงิน 15 % ของงบประมาณเหล่านั้นใช้ไปในเรื่องการจัดทำเอกสาร ในเรื่องทนายความ ผมมีเพื่อนอยู่เป็น professor อยู่ที่มหาวิทยาลัย Stanford เขาบอกว่า เสียตายจริงๆ เงินตั้ง 15 % แทนที่จะได้ใช้กับคนจนและคนไข้โดยตรง กลับต้องไปเสียกับเรื่องเอกสาร เรื่องขัดแย้งกัน เป็นความกัน เรื่องทนายความ เราต้องช่วยกัน แพทย์สภามาร่วมกับ HA มาร่วมกับ สปสช. ร่วมกับกระทรวงสาธารณสุข ทำอย่างไรเราจะลดตรงนี้ให้ได้ ผมจะทำนายไว้ว่า การฟ้องร้องจะน้อยลง ถ้าเราทำด้วยหัวใจของความเป็นมนุษย์

จริงๆ แล้วคงมีมากกว่านี้ แต่พูดแค่ 6 อย่างเพื่อให้จำได้ คือ เพิ่มขึ้น 4 อย่าง ลดลง 2 อย่าง

คุณภาพคืออุดมการณ์ของมนุษย์

เรามาดูต่อไปในเรื่องคุณภาพ ผมคิดว่าคุณภาพเป็นเรื่องของความเป็นมนุษย์ เป็นอุดมการณ์ของความเป็นมนุษย์ เพราะความเป็นมนุษย์นั้นย่อมจะนึกถึงสิ่งที่ดีที่สุด สิ่งที่มีคุณภาพ ไม่ใช่ทำๆ ไปอย่างนั้นเอง

ความเป็นมนุษย์ แปลว่า ผู้มีจิตใจสูง คำว่า มนะ แปลว่า จิตใจ อุษย แปลว่า สูง มีจิตใจสูง ซึ่งสัตว์ไม่มี สัตว์ทำอะไรก็ทำไปตามสภาพ หมากัดแมว แมวกัดหนู ไม่มีใครบอกว่ามันบาป ทำไปตามธรรมชาติ แต่มนุษย์นั้น มีบุญ มีบาป มีเรื่องความดี ความชั่ว จริงๆ แล้วจิตใจสูงก็คือเรื่องความดี ตรงนี้เองมีคนพูดว่า 3 อย่างนี้มีความสัมพันธ์กัน คือ ความจริง ความดี ความงาม เป็นเรื่องที่สัมพันธ์กัน อันนี้เป็นเรื่องที่พูดกันทั่วไปในทั่วโลกว่าในความเป็นมนุษย์นั้นจะต้องมีการเข้าถึงความจริง ความดี ความงาม

สัตว์ = กิน ชี ปี้ นอน = วัตถุธรรม
มนุษย์ = อะไรที่สูงกว่าสัตว์ = มนุษยธรรม

ระบบเศรษฐกิจบริโภคนิยม = กระตุ้นการบริโภค

- ช่องว่างระหว่างคนจนคนรวย และประเทศ
- การทำลายสิ่งแวดล้อม ถึงชั้นบรรยากาศ
- พยาธิสภาพทางสังคม
- ความรุนแรงและสงคราม

ธรรมชาติของสัตว์ สัตว์ก็มีแต่มิติทางวัตถุเท่านั้น สัตว์ก็มีแต่เรื่อง กิน ชี ปี้ นอน ก็มีอยู่แค่นี้ อันนี้เอามาจากที่เขาพูดกันทั่วไป ไม่ได้ตั้งใจจะพูดหยาบ เราเป็นคน ถ้าเรามีอยู่แค่นี้ เราก็อยู่ในภพภูมิของสัตว์ เป็นคนต้องมีอะไรสูงกว่านั้น สิ่งที่สูงกว่านั้นก็เรียกว่า มนุษยธรรม หรือความเป็นมนุษย์ อันนี้คือเรื่องจิตใจที่สูง

แต่ว่าในสมัยปัจจุบันเรื่องตรงนี้คงยากพอใช้ เพราะเราเข้าไปอยู่ในระบบเศรษฐกิจบริโภคนิยม ซึ่งจะยากมากเพราะตัวเศรษฐกิจบริโภคนิยมต้องอาศัยคนบริโภคมากๆ เศรษฐกิจจึงจะยังตัวอยู่ได้ ถ้าคนลดการบริโภคลง กระทบเศรษฐกิจ คนไม่มีงานทำ ถ้าเราลองไปบอกว่าเลิกบาร์ให้หมดคนก็ตกงานเยอะเชียว แม้อำนาจขายสัมตำที่หน้าบาร์ก็ตกงาน มันทำไม่ได้ มันยากมากในระบบอย่างนี้ ถ้าคนบริโภคน้อยลงเขาจะมีวิธีกระตุ้นให้บริโภคมากขึ้น นอกเหนือไปจากการโฆษณาที่เราเห็นเยอะแยะไปหมด เขาจะลดดอกเบี้ยลง เราไปดู ของอเมริกาจะมีหน่วยงานเรียกว่า Federal Reserve ก็เหมือนแบงค์ชาติ เขาจะคอยดูว่าคนบริโภคน้อยแค่ไหน ถ้าเราขึ้นดอกเบี้ยคนก็อยากฝากเงิน ถ้าลดดอกเบี้ยคนก็จะเอาไปใช้จ่ายมากขึ้น เขาใช้ตรงนี้มา regulate พฤติกรรมของคน เพราะเขากลัวว่าถ้าคนไม่บริโภค เศรษฐกิจตก คนว่างงานเยอะ เพราะฉะนั้นที่พูดเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง เรื่องคุณธรรม มันยากเต็มทน มันไม่เกิดหรอก มันยากมาก

เราลองมาดูว่าเศรษฐกิจปัจจุบันที่เรียกว่า **"ทุนนิยม"** ที่จริงแล้วก็มีข้อดีหลายอย่าง ทำให้มีความทันสมัยมากขึ้น ความสะดวกสบายมากขึ้น แต่สิ่งที่เกิดขึ้น หลีกเลียงไม่ได้ เกิดขึ้นทั่วโลก

ประการที่หนึ่ง คือ ช่องว่างระหว่างคนรวยคนจนมากขึ้น ระหว่างประเทศจนประเทศรวยห่างมากขึ้น ตอนผมเรียนอยู่อเมริกาเมื่อ 50 ปีก่อน ไม่มีเรื่อง homeless แต่เดี๋ยวนี้มี homeless คนรวยที่สุดใอเมริกาประมาณ 200 คน อย่าง Bill Gates มีทรัพย์สินรวมกันมากกว่าคนในโลก 2,000 ล้านคนรวมกัน มันกระจุกมาก สมัยก่อนคนไทยก็ไม่มีหรือที่รวยเป็นหมื่นล้าน แสนล้าน แต่เดี๋ยวนี้มีรวยเป็นหมื่นล้าน แสนล้าน ทีวีช่อง 3 เขากำไรปีละ 6,000 ล้าน เขากำลังจะขอต่อสัญญาสัมปทานอีก 30 ปี เป็นเงินเท่าไร แสนแปดหมื่นล้าน อำนาจต่างกันเยอะ ระหว่างคนที่ไม่มีหมื่นล้านแสนล้านกับคนไม่มีอะไรเลย คนที่มีเงินมากนั่งเครื่องบินไปเห็นที่ตรงนี้สวย เอออยากได้ เขาไม่ต้องทำอะไรมาก เขาพยักหน้าทีเดียวลูกน้องไปจัดการมาให้เรียบร้อยหมด เท่าไรก็ได้หมด อำนาจมันต่างกันเยอะ แต่คนจนที่สุดถูกไล่ที่ออกจากสลัม ออกจากป่า ไม่มีอะไรจะกิน ช่องว่างนี้นำไปสู่ปัญหาทางสังคม ปัญหาทางการเมือง ปัญหาภัยแล้ง รวมถึงสิ่งแวดล้อม และนำไปสู่ความรุนแรงด้วย ถ้าเรามาดูความรุนแรงที่เกิดขึ้นในโลกนี้ จริงๆ แล้วเป็นเพราะช่องว่างห่างมากเกินไป ระหว่างโลกมุสลิมกับโลกตะวันตก

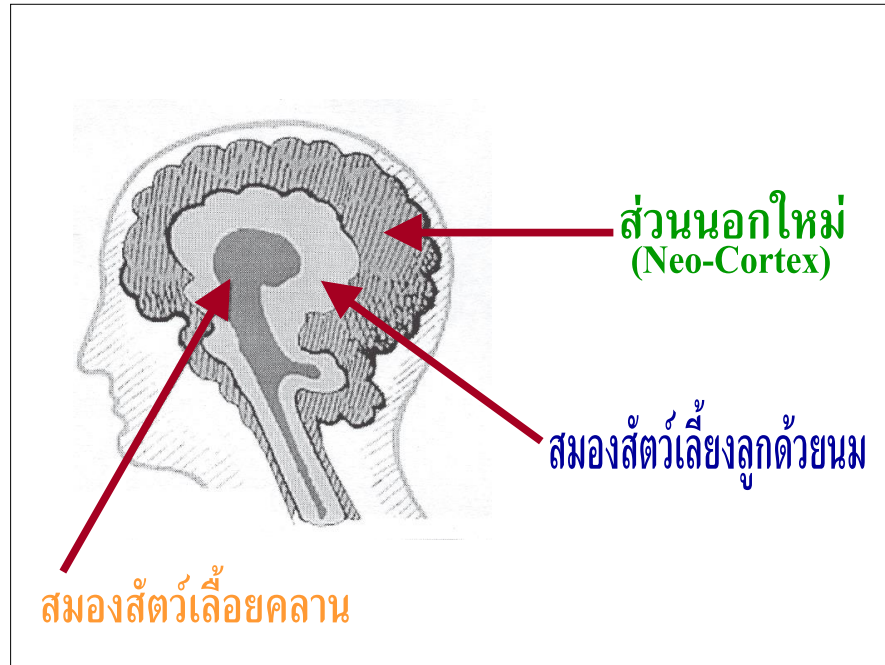
ประการที่สอง การทำลายสิ่งแวดล้อม ตอนนี้อย่างไม่มีคำตอบว่าจะทำอย่างไร เชียงใหม่ กำลังเกิด หมอกถาวร เครื่องบินขึ้นลงไม่ได้ โลกกำลังร้อนขึ้น น้ำแข็งที่จับขั้วโลกลดลง น้ำทะเลก็จะสูงขึ้น ถ้ามันสูงขึ้นเรื่อยๆ กรุงเทพฯจะถูกท่วมหมด อยู่ไม่ได้ ขณะนี้ยังไม่มีการแก้ไข มีแต่จะหนักขึ้น คนจีน 1,200 ล้านคน คนอินเดียอีกประมาณ 1,000 ล้านคน มีการบริโภคมากขึ้น ก็จะทำลายสิ่งแวดล้อมมากขึ้น

ประการที่สาม พยาธิสภาพทางสังคม (social pathology) มีความเครียด มีการติดยาเสพติด มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนต่างๆ มากขึ้น แก้ไขไม่ได้

ประการที่สี่ ความรุนแรงและสงครามมากขึ้น ในศตวรรษที่แล้ว สงครามต่างๆ สงครามโลก 2 ครั้ง และสงครามอื่นๆ อีก คนตายเพราะสงครามประมาณ 200 ล้านคน ท่านทั้งหลายลองคิดดู คนแต่ละคนก็มีพ่อแม่ พี่น้อง มีเพื่อน มีญาติ คนตายไปคนหนึ่งก็มีความหมายมาก คน 200 ล้านคนตายเพราะสงคราม แต่คนที่ตายเพราะความยากจนและความอยุติธรรมในสังคมมากกว่านั้นหลายเท่า ถ้า 5 เท่า เป็น 1,000 ล้านคน ความยากจนและความอยุติธรรมในสังคมมีคนเรียกว่าเป็นความรุนแรงอย่างเงียบ (silent violence) ความรุนแรงมีทั้งความรุนแรงอย่างโจ่งแจ้ง และความรุนแรงอย่างเงียบ เกิดขึ้นในโลกทั่วไปหมด

โลกกำลังเกิดวิกฤตซึ่งไม่มีคำตอบในปัจจุบันและคงจะไม่มีอีกถ้าเรายังพัฒนาไปในภพภูมิเดิม คือ ภูมิทางวัฒนธรรมเท่านั้น จำเป็นต้องดึงตัวศักยภาพของความเป็นมนุษย์ขึ้นมาใช้ ตัว

ศักยภาพของความเป็นมนุษย์สามารถเข้าถึงสิ่งสูงสุดได้ ตรงนี้เรามีวัตถุบรอเราอยู่แล้ว ตั้งแสนปีแล้ว ให้เราใช้

ถ้าเราผ่าซีกสมองของมนุษย์ เราจะเห็นว่า สมองประกอบด้วย 3 ชั้น

ชั้นในสุด เขาเรียกว่า สมองสัตว์เลื้อยคลาน (reptilian brain) เป็นสมองเพื่อความอยู่รอด เพื่อการเต้นของหัวใจ เพื่อการหายใจ เพื่อการกิน เราลองมองหน้าจระเข้ มันไม่มีอารมณ์ มันไม่มีสมองส่วนที่มีอารมณ์ มันหิว มันอาจจะตะครุบลูกมันกินก็ได้ เพื่อความอยู่รอดเท่านั้น

สมองชั้นถัดขึ้นมา เรียกว่า สมองสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม (mammalian brain) อันนี้เกี่ยวกับ อารมณ์ ความรู้สึก เช่น สุนัข แมว สังกัดใหม่ว่ามันมีอารมณ์ ส่วนจระเข้ และตะกวด ไม่มีอารมณ์

มนุษย์มีสมองส่วนนอกงอกเข้ามา สมองชั้นนอกสุด เรียกว่า ส่วนนอกใหม่ (neo-cortex) ซึ่งหนามาก พอกเข้ามาใหม่ในคน ส่วนนี้ทำให้คนต่างจากสัตว์ สมองนี้มีเซลล์สมองประมาณแสนล้านตัว แต่ละตัวไปเชื่อมโยงกับตัวอื่นๆ อีก ประมาณเจ็ดหมื่นตัว เป็นโครงสร้างที่วิจิตรที่สุดในจักรวาล คือ สมองของมนุษย์สามารถเรียนรู้ให้บรรลุอะไรได้ทั้งสิ้น บรรลุความจริง บรรลุความดี บรรลุความงาม บรรลุความสุข สมองส่วนที่วาก็มารอเราเป็นแสนปีแล้ว ถ้าเรานับมนุษย์ตั้งแต่เป็น Homo Sapien ประมาณแสนถึงสองแสนปี เพื่อรอเรามาใช้ ใช้เพื่อ

บรรลู่ ความจริง ความดี ความงาม คนที่บรรลู่แล้วจะเกิดความสุขเหลือล้นในตัวเอง เกิดเป็นความอิสระ เกิดการเข้าถึงความงามอย่างไม่เคยมี และเกิดความรักอันไพศาลต่อเพื่อนมนุษย์ทั้งหมดต่อธรรมชาติทั้งหมด

การเปลี่ยนแปลงอันนี้เกิดขึ้นได้ ผมเล่าเรื่องคนชื่อ Rodger Mitchell เป็นมนุษย์อวกาศ ไปได้ลงบนดวงจันทร์ มองมายังโลกเห็นโลกทั้งใบลอยฟ่องสีฟ้า จิตแก่เปลี่ยนโดยสิ้นเชิงด้วยการเห็นความเป็นทั้งหมดของโลก อยู่บนโลกเห็นแยกเป็นส่วนๆ แต่พออยู่บนดวงจันทร์เขาเห็นนี่มันโลกทั้งใบเป็นหนึ่งเดียว นี่คือการเข้าถึงความจริง คือความเป็นหนึ่งเดียวของสรรพสิ่งทั้งจักรวาล ถ้าเข้าถึงตรงนี้ปั๊บ มันก็จะเห็นความงาม เกิดจิตใจเป็นอิสระ รักเพื่อนมนุษย์ รักธรรมชาติทั้งหมดเลย Mitchell กล่าวว่า ฉันกลับมายังโลก เปลี่ยนไปโดยสิ้นเชิง *"I came back to earth in a totally changed man"* ขณะนี้ยังมีชีวิตอยู่ และตั้งสถาบันที่แคลิฟอร์เนีย **IONS (Institute of Noetic Sciences¹)** เพื่อค้นคว้า ฝึกผู้คนที่เกี่ยวกับจิตสำนึกใหม่ (new consciousness) เพราะแสร้งจากประสบการณ์ของตัวเองว่าเมื่อมนุษย์เกิดจิตสำนึกใหม่ มันดีเหลือเกิน มีความสุข มีความรักเหลือหลาย ค้นคว้าเรื่องนี้จัด workshop มีคนเข้าอบรมเป็นพันๆ คน สถาบันนี้ตั้งมา 30 ปีแล้ว ตั้งแต่ลงมาจากดวงจันทร์ มันมีวิธีการต่างๆ ที่มนุษย์จะเข้าถึงสิ่งสูงสุด คือ การเข้าถึง ความจริง ความดี ความงาม ตรงนี้คงเป็นทางเดียวที่มนุษย์จะพ้นจากวิกฤตการณ์ปัจจุบัน

มีนักปราชญ์ฝรั่ง 3 คน ชาวยุโรป 2 คน คือ **Ervin Laszlo** และ **Stan Grof** อเมริกัน 1 คน คือ **Peter Russell** เขาประชุมกันที่ชายฝั่งแคลิฟอร์เนีย คุยกัน 2 วัน 2 คืน แล้วถอดเทป แล้วนำมาทำเป็นหนังสือ โดยกล่าวว่า อารยธรรมตะวันตก (western civilization) กำลังพาโลกทั้งโลกไปสู่วิกฤตการณ์อย่างรุนแรง เพราะเป็นอารยธรรมวัตถุนิยม บริโภคนิยม โลกไม่มีทางไปต่อไปอีกแล้ว ด้วยกฎหมายทางวัตถุเช่นนี้ มีทางรอดทางเดียว คือ Consciousness Revolution ด้วยการปฏิวัติจิตสำนึกเท่านั้น ที่มนุษย์จะรอดได้

อัลเบิร์ต ไอน์สไตน์ เคยพูดว่า ถ้ามนุษยชาติจะรอดได้ ต้องการวิถีคิดใหม่โดยสิ้นเชิง *"We shall need a radically new manner of thinking if mankind is to survive"* ไอน์สไตน์ เห็นแล้วว่า

¹ The word "noetic" comes from the ancient Greek nous, for which there is no exact equivalent in English. It refers to "inner knowing," a kind of intuitive consciousness—direct and immediate access to knowledge beyond what is available to our normal senses and the power of reason. Noetic sciences are explorations into the nature and potentials of consciousness using multiple ways of knowing—including intuition, feeling, reason, and the senses. Noetic sciences explore the "inner cosmos" of the mind (consciousness, soul, spirit) and how it relates to the "outer cosmos" of the physical world. (http://www.noetic.org/about/what_is.cfm)

วิธีคิดอย่างเดิมๆ มนุษย์ไม่รอดแน่ ต้องเปลี่ยนวิธีคิดใหม่โดยสิ้นเชิง ในความเป็นมนุษย์ของเรา เรามีวัตถุดิบอยู่แล้วที่จะบรรลุสิ่งที่ดีที่สุดในความเป็นมนุษย์ เราคงต้องมาทำความเข้าใจตรงนี้ จริงๆ ตรงนี้ราคาถูกมาก เป็น happiness at low cost หรือ happiness at no cost ทุกคนเข้าถึงได้ ถ้าเป็น happiness at high cost มันก็เป็นไปไม่ได้สำหรับทุกคน เพราะฉะนั้นเรื่องนี้เป็นทั้ง happiness เป็นทั้ง goodness at low cost จึงอยากเชิญชวนให้สนใจเรื่องนี้

หมออนุวัฒน์ชวนผมมาคุยเรื่องนี้ ให้หัวข้อมา ก็เลยเกิดความบังดาลใจเขียนหนังสือมาช่วยงานเล่มหนึ่งคือ “ความเป็นมนุษย์กับการเข้าถึง สิ่งสูงสุด ความจริง ความดี ความงาม” ที่ท่านได้รับแจกไป กลับบ้านไปก็ลองอ่านดู บางตอนอาจจะเข้าใจยาก อ่านตอนจิตสงบๆ ตอนดีก็ๆ อ่านแล้วจะเข้าใจได้ไม่ยากนัก

การยึดมั่นในระดับต่ำที่ไม่ใช่สิ่งสูงสุด

= รากฐานของวิกฤตการณ์ใหญ่ของมนุษยชาติ

- การยึดมั่นในตัวตน หมู่พวก เผ่าพันธุ์ เชื้อชาติ สีผิว ศาสนาเฉพาะของตนๆ
- ยึดมั่นในทฤษฎี ความรู้ ความคิด เทคโนโลยี
- ยึดมั่นในอำนาจและเงิน

= จิตสำนึกคับแคบ

จิตสำนึกใหม่
(New Consciousness)

ที่โลกวิกฤตเพราะเราไปยึดมั่นในระดับต่ำที่ไม่ใช่สิ่งสูงสุด รากฐานวิกฤตการณ์ใหญ่ของมนุษย์อยู่ตรงนี้ คือ การไปยึดมั่นในระดับที่ต่ำเกินไป

หนึ่ง การยึดมั่นในตัวตน ในหมู่พวก ในเผ่าพันธุ์ ในเชื้อชาติ ในสีผิว ในศาสนาเฉพาะของตนของตน นี่แสดงว่าความคิดเล็กแล้ว พระเจ้าเป็นพระเจ้าของเรา ไม่ใช่พระเจ้าของเขา อันนี้มีที่ไหน พระเจ้าต้องใหญ่ที่สุด ต้องเป็นพระเจ้าต้องเป็นของทุกคน ทำไมจะเป็นพระเจ้าเฉพาะของยิว ทำไมจะเป็นพระเจ้าเฉพาะของอาหรับเท่านั้น จึงนำไปสู่การขัดแย้ง แย่งชิง ความรุนแรงต่างๆ อย่างที่เราเห็น

นอกจากนั้นการยึดมั่นในทฤษฎี ความรู้ ความคิด เทคโนโลยีต่าง ๆ ถ้าท่านทั้งหลายชอบอ่านพระไตรปิฎก อาจจะอ่านแล้วรำคาญนิดหนึ่งเพราะวิธีพูด ถ้าอ่านๆ ไปแล้วตั้งใจ อ่านไปแล้วจะมีความสุข ได้เรียนรู้มาก ครั้งหนึ่งมีผู้ถามพระผู้มีพระภาคเจ้าว่าคนปุถุชนทะเลาะกันด้วยเรื่องอะไร พระพุทธเจ้าตอบว่าทะเลาะกันเพราะกามราคะ พระนั้นก็ถามต่อไปว่าพระองค์ผู้เจริญแล้วพระทะเลาะกันเรื่องอะไร ตอบว่าทะเลาะกันเพราะทิฐิราคะ เพราะมีราคะในทิฐิ เหมือนนักวิชาการต่างๆ ที่ทะเลาะกัน เรายึดมั่นในทิฐิ ทิฐิก็คือ ทฤษฎี ความรู้ ความคิด เทคโนโลยี ถ้าไปดูทั่วโลกเขายึดมั่นกันมากกว่าการค้าเสรีเป็นของดี ตลาดเสรีเป็นของดี แต่ถ้าเราคิดเชิงชีววิทยา เซลล์เป็น basic unit ของชีวิต เซลล์แลกเปลี่ยนกับสิ่งแวดล้อมตลอดเวลา แต่ไม่ใช่ free flow ถ้า free flow เมื่อไรมันตาย เพราะมันต้องคัดเลือกให้อะไรเข้า อะไรออกเท่าไร เพื่อรักษา identity ของเซลล์ เซลล์ตับ เซลล์หัวใจ เซลล์ปอดต้องไม่เหมือนกัน แล้วรักษาคุณภาพของเซลล์ไว้ได้ เพราะฉะนั้น concept ไม่ใช่ free flow เดียวนี้เขาเชื่อว่า free flow ของเงิน ของสินค้า ซึ่งผมไม่เชื่อ เพราะผมเป็นหมอ มันมีเรื่องความยึดมั่นในทฤษฎี ในความรู้ ในความคิด ต่างๆ

การยึดมั่นในอำนาจและเงิน

เหล่านี้ทำให้จิตใจคับแคบ จิตใจต่ำ เรียกว่าเป็นจิตสำนึกที่คับแคบ เราต้องการจิตสำนึกใหม่ (new consciousness) เป็นจิตสำนึกใหญ่ เพราะจิตสำนึกเรานี้ขยายได้ ตั้งแต่จิตของโจร ไปจนถึงจิตของพระพุทธเจ้า ปริมาณของจิตต่างกันมาก ร่างกายของเราคงไม่วิวัฒนาการอีกต่อไปแล้ว อีกหมื่นปีอีกแสนปีก็คงเป็นอย่างนี้ แต่จิตของเราวิวัฒนาการได้อีกมาก อีกล้านเท่าก็ได้ เพราะฉะนั้นตรงนี้เองจึงเป็นที่มาของเรื่องที่คุณหมออนุวัฒน์ตั้งให้ผมมาพูดในวันนี้ ว่าเป็นเรื่องของจิตสำนึกใหม่ การเข้าถึงความจริง เข้าถึงความดี เข้าถึงความงาม

คนสมัยโบราณคุยเรื่องการเข้าถึงสิ่งสูงสุดกันเยอะ แต่ตอนหลังเนื่องจากเราเป็นวัตถุนิยมเราก็ลดน้อยหายไป แต่ถ้าเรากลับมามองดูสัญลักษณ์ต่างๆ ก็เห็นว่า เอ๊ะ ทำไมเจตียังมียอดสูง ชี้อันนี้ไป มนุษย์ต้องเข้าถึงสิ่งสูงสุด มนุษย์ไม่ได้มีแต่ กิน ชี ปั่นนอน เท่านั้น

สิ่งสูงสุด

๑. ศาสนาฮินดู ปรมาตมัน

๒. พุทธศาสนา นิพพาน

๓. หลายศาสนา พระเจ้า

๔. วิทยาศาสตร์ก้าวหน้า ความเป็นหนึ่งเดียวของสรรพสิ่ง

๕. คติโบราณสากล ความจริง ความดี ความงาม

สิ่งสูงสุดคืออะไร ก็มองต่างๆ กัน

ทางฮินดู ก็ว่า **ปรมาตมัน** อันนี้เราอย่าไปดูถูกเขา เขาถือว่าแต่ละคนเป็นอาดมันเล็กๆ เราต้องไปเชื่อมกับอาดมันที่ใหญ่ ที่เรียกว่า ปรมาตมัน เพื่อเอาจิตไปเชื่อมกับความใหญ่ที่สุด เพื่อลดความเห็นแก่ตัวของเราลง ทำนมหาดมคานธี ทำนเป็นฮินดู ทำนก็เหมือนคนบรรลุธรรม เพราะพยายามเอาจิตไปรวมกับสิ่งที่สูงสุดคือปรมาตมัน

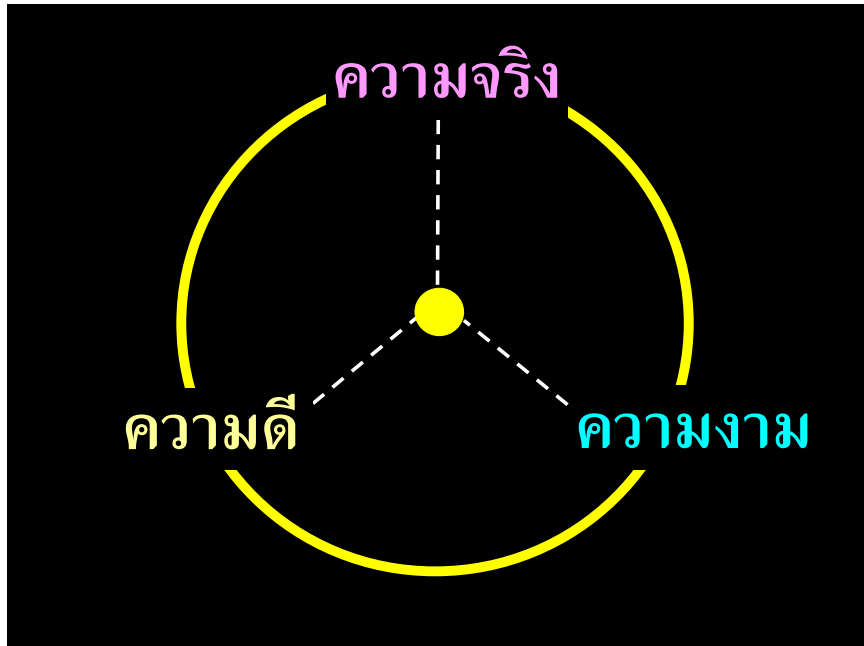
ทางพระพุทธศาสนาสิ่งสูงสุด ก็คือ **นิพพาน**

ถ้าเป็นศาสนาอื่นๆ เช่น คริสต์ อิสลาม สิ่งสูงสุดก็คือ **พระผู้เป็นเจ้า God** นั่นคือธรรมชาติที่ใหญ่ที่สุด เป็นสิ่งสูงสุดแล้ว ถ้าเราเอาใจเข้าถึงพระผู้เป็นเจ้า ตัวตนเราก็ลดน้อยลง เราก็เป็นอิสระมากขึ้น มีความสุขมากขึ้น รักผู้อื่นมากขึ้น เราต้องเข้าใจเรื่องนี้ ถ้าเราเข้าใจตรงนี้เราก็จะรักศาสนาหมดทุกศาสนา ไม่ไปแยกกัน มนุษย์จำเป็นต้องมีหลายศาสนา เพราะศาสนาเกิดขึ้นในวัฒนธรรมต่างๆ กัน จะมีศาสนาเดียวไม่ได้ ถ้าเราเข้าใจตรงนี้ เราก็จะรักเพื่อนมนุษย์ทั้งหมด รักศาสนิกทั้งหมด ไม่ว่าเขาจะอยู่ศาสนาใดๆ วัตถุประสงค์ตรงกันหมด คือเข้าถึงสิ่งสูงสุด แล้วแต่จะเรียกสิ่งนั้นว่าอะไร ถ้าเป็นวิทยาศาสตร์ที่ก้าวหน้าขณะนี้เขาก็รู้แล้วว่าสรรพสิ่งทั้งหมดล้วนเป็นหนึ่งเดียวกัน อย่าง Rodger Mitchell เขาก็ไม่ได้ใช้ศาสนาอะไร เขาก็ขึ้นไปดวงจันทร์เพราะวิทยาศาสตร์ แต่เมื่อเขาเห็นโลกมีความเป็นหนึ่งเดียวกัน จิตเขาก็เปลี่ยน จิตคนเปลี่ยนด้วยทางวิทยาศาสตร์ก็ได้ถ้าเราเข้าถึงวิทยาศาสตร์ที่ก้าวหน้า ถ้าเป็นวิทยาศาสตร์แต่เดิม ของเดิม มันแยกเป็นเรื่องๆ เป็นส่วนๆ

ความเป็นมนุษย์กับการเข้าถึงสิ่งสูงสุด ความจริง ความดี ความงาม

ศ.เกียรติคุณ นพ.ประเวศ วะสี

คติโบราณสากล เรื่องการเข้าถึงความจริง ความดี ความงาม ก็มองได้หลายแง่หลายมุม ทั้งสามเรื่องอยู่ในกันและกัน

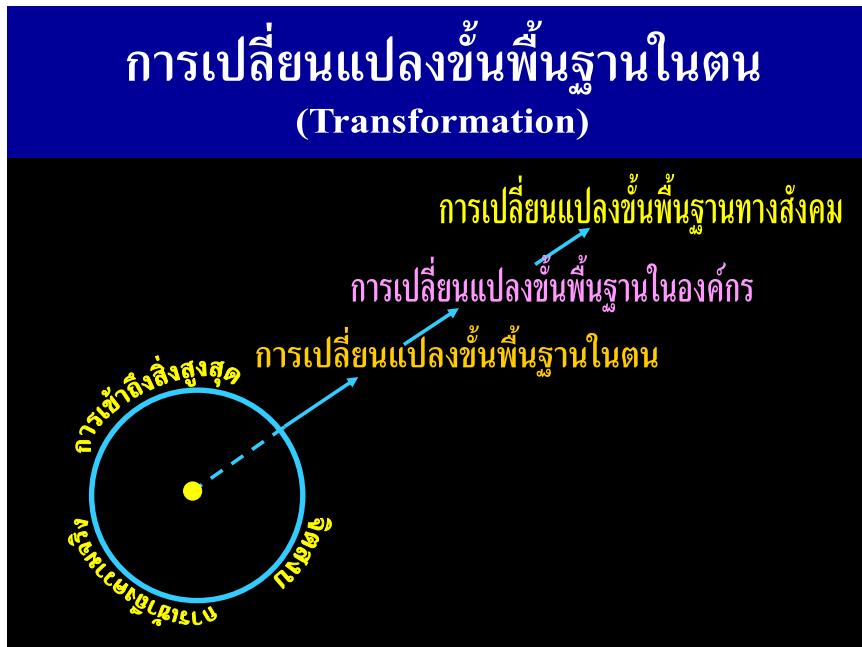
ในความจริง มีความดี มีความงาม

ในความดี มีความจริง มีความงาม

ในความงาม มีความจริง มีความดี

ทั้งหมดเชื่อมโยงกัน

ที่จริงแล้วท่านทั้งหลายเคยประสบด้วยตัวเอง แต่บางทีเราลืมไปหรือเราไม่ได้นึกถึง คนเราเห็นแก่ตัวก็จริง เป็นธรรมชาติ แต่เราไม่ได้เห็นแก่ตัวตลอดเวลา บางครั้งเราก็ไม่ได้เห็นแก่ตัว ตอนนั้นจิตเราสงบ เรามีความสุข นั่นเป็นนิพพานชิมลอง ท่านอาจารย์พุทธทาสบอก เพื่อให้กำลังใจเราว่าทุกคนเคยชิมลองนิพพานแล้วทั้งสิ้น คือตอนเราไม่ได้เห็นแก่ตัวเรามีความสุข มีความสงบ มีความรักเพื่อนมนุษย์ ทุกคนเคยทั้งสิ้น เพราะฉะนั้นเราอย่าไปดูถูกความเป็นมนุษย์ มนุษย์ทุกคนมีเมล็ดพันธุ์แห่งความดีอยู่ในหัวใจ ทางมหายานเขาเรียกว่ามีเมล็ดพันธุ์แห่งโพธิอยู่ในหัวใจ หรือมีเรามีธรรมชาติของพระโพธิสัตว์อยู่ในตัวทุกคน เราทำอย่างไรที่จะรดน้ำพรวนดินในห้วงอกงามขึ้น ผมจะไม่พูดเข้าไปถึงว่าวิธีการเป็นอย่างไร เพราะมีหลากหลายมาก ท่านกลับไปบ้านลองเอาหนังสือเล่มนี้อ่านดู

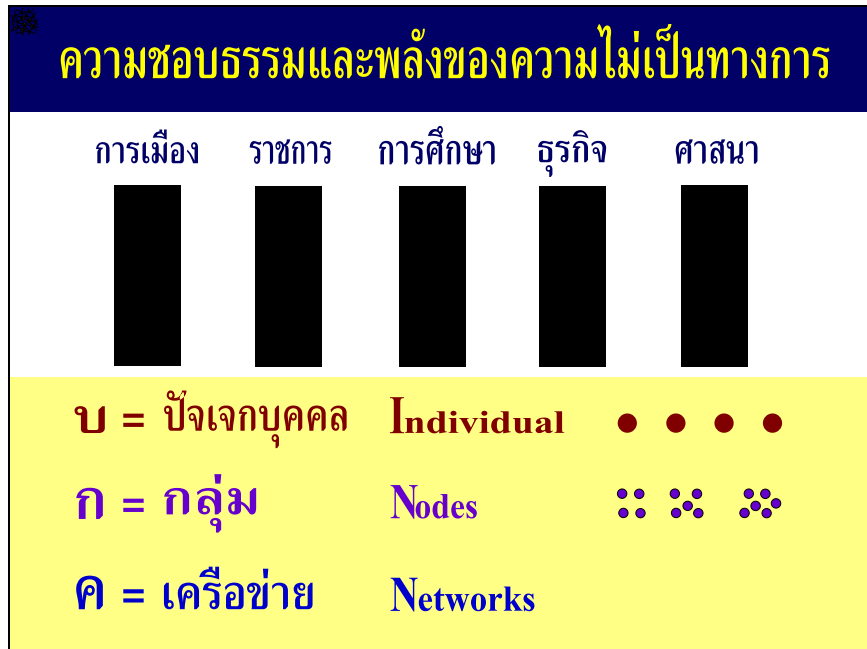
ที่พูดมาทั้งหมดเรื่องการเข้าถึงความจริง ความดี ความงาม เทคนิคไม่ยาก ลองไปอ่านดู และจะเห็นว่าหลากหลายมาก สนุกด้วย เราเล่นกับมันแล้วจะสนุก ไม่ต้องเครียดอะไรเลย วัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานในตน (transformation) การศึกษาทุกชนิด ควรนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานในตน (transformative learning) นี่เป็นเรื่องสำคัญ การเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานคือมันเปลี่ยนความรู้สึกนึกคิดใหม่หมด กลายเป็นคนมีความเป็นอิสระ รักคนอื่น มีความสุข อันนี้เปลี่ยนแปลงได้ ตรงนี้เองก็เชื่อมโยงกันว่าการเข้าถึงสิ่งสูงสุดหรือการเข้าถึงความจริง กับเรื่องจิตสงบจะเชื่อมโยงกัน คือจิตสงบจะทำให้เข้าถึงความจริง ความดี ความงาม เข้าถึงสิ่งสูงสุดได้ เรื่องจิตสงบก็มีหลายวิธี ทั้งการเจริญสติ มาจากศิลปะ ทางกิจกรรมก็ได้ ท่านทั้งหลายอยู่กับการให้บริการเพื่อนมนุษย์ ก็นำไปสู่การเข้าถึงความจริง ความดี ความงามได้ง่าย ที่เดียว

การเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานในตน นอกจากทำให้เกิดความสุข เกิดความรักอันไพศาลในตัว แล้ว ยังนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานในองค์กร (organizational transformation) เพราะขณะนี้ องค์กรทุกชนิดไม่ว่าจะทางการเมือง ทางราชการ ทางการศึกษา ทางธุรกิจ ทางการพระศาสนา ล้วนเป็นองค์กรทางดิ่ง ทางใช้อำนาจทั้งสิ้น เป็นองค์กรที่เน้นการใช้กฎหมายกฎระเบียบและการสั่งการจากบนลงล่าง คนก็จะอึดอัดอยู่ในนี้ ที่เรอึดอัดกันอยู่ พอทำอะไรก็ต้องไปขออนุมัติหัวหน้า หัวหน้าก็โดยมากไม่อนุมัติ ก็อาจจะโกรธกัน หัวหน้าก็ลำบากใจ จะอนุมัติหรือไม่อนุมัติอย่างไร แม้แต่เรื่องง่าย ๆ คราวหนึ่งคุณอาพันธ์ ปันยารชุน เป็นประธานคณะกรรมการสมานฉันท์แห่งชาติ

(กอส.) อาจารย์โคทม อารียา เป็นเลขานุการ ก็ทำเรื่องขอมานุมัติประธานว่าจะขอเปิดตู้ **ปณ.** คุณอานันท์ก็ยุ่งๆ อยู่ บอกไม่รู้ อาจารย์โคทมเสนอเรื่องอะไร ไปให้อาจารย์ประเวศดูก่อน แม้แต่สิ่งง่ายคนเป็นหัวหน้าจิตมันยุ่งเรื่องต่างๆ อยู่แล้ว เขาไม่เข้าใจมันหรือ เรื่องที่ไม่เข้าใจวิธีที่จะปลดปล่อยสำหรับตัวเองคือไม่อนุญาติ ก็โกรธ มีความขัดแย้งไปทั่วหมดในองค์กร จำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ในองค์กร ที่เรียกว่า **organizational transformation** กลายเป็นมีความเสมอภาค มีการเรียนรู้ร่วมกัน มีความรักกันในองค์กรเกิดขึ้น ทุกคนจะมีความสุขอย่างเหลือหลาย ขณะนี้เขาเล่นกันมาก บ้านเรายังค่อนข้างล้าหลัง เราช่วยสนใจกันตรงนี้ เรื่องความสัมพันธ์ในองค์กร เพราะความสัมพันธ์แบบใหม่คนจะมีความสุขเหลือหลาย หลายปีมาแล้วผมเคยเขียนหนังสือเล่มเล็กๆ เรื่อง “การพัฒนาพลังสร้างสรรค์ขององค์กร” ผมเป็นกรรมการสภามหาวิทยาลัยหลายแห่ง ทุกแห่งจะพูดเรื่องนี้ แต่ไม่มีมหาวิทยาลัยไหนทำเลยสักแห่ง มหาวิทยาลัยน่าจะสร้าง **expertise** ขึ้นที่จะส่งเสริมกระบวนการให้คนเข้ามามีความสัมพันธ์กันและเกิดความรัก เกิดความร่วมมือกันในการทำงาน ไม่นั้นทำอะไรก็ไม่สำเร็จหรอก เพราะทุกคนจะขัดแย้งกัน **เมื่อครั้งหมอกกระแส ยังเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยมหิดล ซึ่งนานมาแล้ว ท่านบอกว่าในภาควิชาที่ท่านอยู่ มีทั้งหมด 9 คน แบ่งเป็น 8 พวก** เต็มไปด้วยความขัดแย้งทุกหนทุกแห่ง ท่านทั้งหลายอยู่ในองค์กรก็คงรู้ มันต้องการการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานในองค์กร

ต่อไปในสังคม เช่นเดียวกัน เราต้องการ **social transformation** เป็นความสัมพันธ์ใหม่ ทุกวันนี้เป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจ เรื่องนี้ผมเคยเตือนคุณทักษิณตอนที่เขื่อนายกในปีแรก นั่งคุยกันตัวต่อตัว บอกว่าท่านนายกระวังอย่าไปใช้อำนาจ เพราะเรารู้ว่าในสังคมสมัยใหม่ซึ่งซับซ้อนมันไม่เหมือนเดิม การใช้อำนาจมันไม่ได้ผล มันแก้ปัญหาไม่ได้ บอกว่าท่านนายกใช้อำนาจไปหนึ่งมันไม่ได้ผล สอง อำนาจอื่นมันตีกลับ แล้วท่านนายกจะตกโครงสร้างมรณะ อันนี้เตือนไว้ตั้งแต่ปีแรกที่เป็นนายก มันต้องการความสัมพันธ์ใหม่ซึ่งผมก็ติดตามเรื่องนี้มาเยอะ ในต่างประเทศมีการวิจัยเรื่องนี้กันมาก

เราต้องการการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐาน 3 ระดับ คือ **personal transformation, organizational transformation** แล้วนำไปสู่ **social transformation** ไม่อย่างนั้นไม่เกิดสันติสุข แล้วแก้ปัญหายากมาก นี่เรามีนายกสุรยุทธ์ก็บอกว่าเป็นคนชื้อแล้ว ตอนนี้อย่างแก้ปัญหาไม่ได้อีก จะแก้ได้อย่างไร มันยากและซับซ้อนมาก นอกจากพวกเราช่วยกันทำความเข้าใจและเคลื่อนไหวเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใน 3 ระดับ

ผมอยากจะนำเสนอเรื่องอำนาจของความไม่เป็นทางการ เพราะเราค้นเคยติดอยู่กับความเป็นทางการ ความเป็นทางการมันติดขัดไปหมดแล้ว มันจนตรอกแล้ว ยกตัวอย่างเช่น การตั้ง ศอ.บต. ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ 3 จังหวัดเพื่อดูแลเรื่องความรุนแรง เวลา ล่วงไป 4 เดือนแล้ว ความเป็นทางการยังบอกว่าจะไปให้กฤษฎีกาตีความ ให้ ก.พ.ตีความดูว่าจะจ่ายเงินเดือนได้ไหม จะตั้งงบประมาณได้ไหม ยังตั้งไม่ได้เลย ผู้ก่อการร้ายไม่เป็นทางการเลย ฆ่าคนทุก วันๆ ขณะที่รัฐมนตรี ข้าราชการต้องไปเข้าแถวต้อนรับผู้หลักผู้ใหญ่ ไปเปิดประชุมปิดประชุมก็หมด เวลาแล้ว ผู้ก่อการร้ายก็ทำเอา ทำเอา ใช้ความไม่เป็นทางการ

ความเป็นทางการมันเสียเวลากับรูปแบบ ทางการ (formal) ก็ form (รูปแบบ) มันจะติดใน รูปแบบมากกว่าตัวสาระ ติดในเรื่องฐานานุกรมมากกว่าแก่นสาร แล้วเราก็ติดอยู่อย่างนั้น คนไปเรียน วปอ. คนไปเรียนพระปกเกล้าฯ ไปก็พิมพ์นามบัตรแจกว่าฉันเป็นนักเรียน วปอ. ไปสร้าง connection ต่างๆ ไม่ได้ตั้งใจเรียนอะไรจริงๆ แล้วไปดูหน้าเข้า นิสิตนักศึกษาเข้ามาเข้ามหาวิทยาลัย อยากได้ปริญญามากกว่าอยากเรียน อันนั้นคือเรื่องฐานานุกรมซึ่งเป็นเรื่องใหญ่มาก เราจะต้องหลุด ออกจากตรงนี้

แห่ง 5 แห่งที่ผมพูดถึง การเมืองก็ดี ราชการก็ดี การศึกษาก็ดี ธุรกิจก็ดี ศาสนาก็ดี ล้วน เป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจทั้งสิ้น เน้นกฎหมายกฎระเบียบการสั่งการ ไปดูการบริหาร มหาวิทยาลัย เกือบทั้งหมดเป็นการบริหารกฎระเบียบมากกว่าบริหารวิชาการ ต้องหมดเวลาไปกับการ ประชุม ที่ประชุมหัวหน้าภาค ที่ประชุมคณบดี ที่ประชุมสภามหาวิทยาลัย ส่วนใหญ่เรื่อง กฎระเบียบทั้งนั้น บริหารวิชาการมีน้อยมาก มันจะหมดเวลาไปกับเรื่องพวกนี้

ความไม่เป็นทางการ ยกตัวอย่าง เช่น เมื่อสัก 2 อาทิตย์ก่อน ผมเชิญรัฐมนตรี 4-5 คน มากินข้าวเย็นด้วยกัน มาคุยกัน มันมีพลัง นี่คือการไม่เป็นทางการ ความเป็นทางการก็ไปประชุม ครม. มันยุ่ง ไม่ค่อยได้พูดกัน รัฐมนตรีไปเปิดประชุม ปิดประชุม หหมดเวลาแล้ว ไม่ค่อยมีเวลาทำงานที่เป็นสาระ เพราะฉะนั้นเราต้องขับเคลื่อนความไม่เป็นทางการขึ้นมาช่วย แต่ว่าไม่ได้ใช้ในลักษณะไปต่อต้านความเป็นทางการ ไปร่วมมือกัน ซึ่งจริงๆ แล้วมันมีอยู่ ถึงแม้เราจะอยู่ในโครงสร้างที่เป็นทางการ คนก็คุยกันที่หน้าห้องน้ำบ้าง ที่โต๊ะกาแฟบ้าง ที่อื่นบ้าง และบางที่สิ่งที่คุยกันแบบไม่เป็นทางการได้ประโยชน์มากกว่า เพราะคุยกันอย่างใกล้ชิด อย่างเปิดใจ ความเป็นทางการมันต้องกักไว้ หลายคนบอกว่ารายงานที่เป็นทางการมักจะเชื่อไม่ได้ อยากได้อะไรออกมาผมรายงานได้ทั้งสิ้น อันนั้นคือรายงานที่เป็นทางการ ตัวความไม่เป็นทางการนี้ไม่ยาก ถ้าเราจับตรงนี้แล้วจะให้ความสุขกับทุกคน ผมเรียกสูตรนี้ว่า **INN**

I = Individual หมายถึง บั๊จเจกบุคคลแต่ละคนๆ ถ้าเรามีสำนักแห่งความมีศักดิ์ศรี มีคุณค่าแห่งความเป็นคน เรามีศักยภาพที่จะทำอะไรได้ๆ เพราะเราเป็นคน เราเป็นมนุษย์ เราสามารถเข้าถึงความจริงความดีความงามที่วามานี้ เราสามารถทำอะไรได้ๆ ได้ ในแต่ละคน ไม่ต้องรอให้ใครมาสั่งเรา เราทำได้ ตรงนี้เราก็ปลดปล่อยตัวเราไปส่วนหนึ่ง เราทำได้ เราไม่ต้องรอให้แพทย์สภามาสั่ง ไม่ต้องรอให้ใครมาสั่ง ลงมือทำได้เลย

N (ตัวที่หนึ่ง) = Node หมายถึงกลุ่ม เรารวมกันสี่ห้าคน หกเจ็ดคน ก็คนก็ได้ที่ถูกจัดกัน ถ้าเราไปอยู่ในโครงสร้างที่เป็นทางการ มันขัดแย้งสูง เราก็อยู่ไม่มีความสุข ไม่อยากทำอะไรร่วมกัน ตื่นเช้าขึ้นมาก็ไม่อยากมาแล้ว นึกถึงจะต้องมาเจอหน้าคนหน้าหน้าคนนี้ มันไม่ถูกเส้นกันไม่ถูกจริตกัน ขาดความสุข อันนั้นในโครงสร้างที่เป็นทางการ แต่โดยไม่เป็นทางการ เราเลือกได้ ไม่มีใครห้ามเรารวมกันได้ ไม่ผิดกฎหมาย ไม่ได้ผิดอะไรเลย ไปรวมตัวกันข้ามพรมแดนของหน่วยงานก็ได้ ข้ามสาขาวิชาก็ได้ ข้ามกรมข้ามกระทรวงก็ได้ รวมตัวกัน ใครสนใจเรื่องอะไร ใครสนใจเรื่องกล้วยไม้ ใครสนใจเรื่องสิ่งแวดล้อม ใครสนใจธรรมะ ใครสนใจวัฒนธรรม ได้ทั้งสิ้น แล้วถ้าเราไปรวมตัวกันทำสิ่งที่เราสนใจเราจะมีความสุข คนที่ถูกจัดกัน เจอกันบ่อยๆ ช่วยกันทำอะไร มันมีความสุขและมี ความหมายมาก สังคมควรเต็มไปด้วยกลุ่มต่างๆ ที่หลากหลายเต็มไปหมด กลุ่มที่หลากหลายทั้งหมดรวมตัวกันนั้นแหละ คือ กลุ่มสุขภาพ กลุ่มที่เล่นเรื่อง สิ่งแวดล้อม เรื่องการศึกษา จิตใจต่างๆ สารพัดอย่างที่จะเกิดขึ้นมาได้

N (ตัวที่สอง) = Network ก็มีการเชื่อมโยงกันระหว่างคนแต่ละคน กลุ่มแต่ละกลุ่มสามารถเชื่อมโยงกันได้ จำได้ไหม ที่ผมพูดเรื่องเซลล์สมองแต่ละตัวเชื่อมโยงกับกลุ่มอื่นๆ อีกประมาณ 70,000 ตัว คนแต่ละคน กลุ่มแต่ละกลุ่ม สามารถจะเชื่อมโยงกับคนอื่นกลุ่มอื่น คนหนึ่งและกลุ่มหนึ่งจะเป็นสมาชิกได้หลายกลุ่ม ที่พูดมาทั้งหมดผมเอาอย่างโครงสร้างสมอง สมองเป็นโครงสร้างที่วิจิตร

ที่สุดในจักรวาล เซลล์สมองตัวหนึ่งอยู่ในหลาย circuit บางทีทำหน้าที่ตรงกันข้ามกันเลย เพราะฉะนั้นแต่ละคน แต่ละกลุ่ม เป็นสมาชิกได้หลายกลุ่ม

ท่านทั้งหลายลองดูโครงสร้าง INN สิครับ มันเป็นโครงสร้างไม่เป็นทางการ มันให้ความเป็นอิสระ เพราะการที่เราจะมารวมกลุ่ม เราเลือก ไม่มีใครบังคับ การเป็น network ก็ไม่มีใครบังคับ ที่อยู่ใน network ไม่มีใครมีอำนาจเหนือใคร ไม่มีใคร dominate ใคร แต่ละคนแต่ละกลุ่มเป็นอิสระ แต่เชื่อมกันเพราะรู้สึกว่าจะเชื่อมกันแล้วได้ประโยชน์ คือมีการเรียนรู้ร่วมกันจากการปฏิบัติ ที่เขาเรียกว่า interactive learning through action ซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่สำคัญที่สุด เราไปท่องหนังสือมันก็ไม่หายจน เพราะครูทั้งประเทศก็จนหมด ต้องเรียนรู้จากการปฏิบัติและต้องเรียนรู้ร่วมกัน แล้วมันจะให้ความสุขมาก เพราะคนเราจะเรียนรู้ร่วมกันต่อเมื่อมีความรักกัน มีความเชื่อถือไว้วางใจกัน

เวลาที่มีความเชื่อถือไว้วางใจกันที่เรียกว่า trust คนจะมีความสุขมาก trust เป็นทุนของการพัฒนาที่ยิ่งใหญ่มาก เวลาที่มี trust แล้วคนมีความสุขทำอะไรก็ง่ายไปหมด คนต่อให้มีเงินหมื่นล้าน แสนล้านก็ซื้อความเชื่อถือไว้วางใจไม่ได้ ความเชื่อถือไว้วางใจต้องมาจากใจที่เขาเห็นว่าคนนี้มีความจริงใจ มีความเปิดเผย มีความรักในเพื่อนมนุษย์ มีความรับผิดชอบ แล้วมันเกิด trust ขึ้น เราต้องสร้าง trust ความเชื่อถือไว้วางใจขึ้นในองค์กร ในการงานต่างๆ อันนี้จะให้ความสุขเหลือหลาย แล้วเป็นทุนของการพัฒนา ทำอะไรก็ง่ายไปหมด

ท่านทั้งหลายแม้จะอยู่ในโครงสร้างดำชนิดใดก็แล้วแต่ จะเป็นราชการ การศึกษา ธุรกิจ หรือศาสนา เราไม่คิดไปทำลายโครงสร้างนั้นๆ เหมือนพวก Marxist ไปฆ่าพระเจ้าซาร์ ซึ่งอยู่ในโครงสร้างอำนาจแล้วตัวเองเข้าไปแทน และตัวก็ประสบความสำเร็จเช่นเดียวกัน เขาใจวิธีคิดแบบทำลายแล้วเข้าไปแทน เพื่อนผมคนหนึ่งเคยเป็นผู้บัญชาการทหารบก ตอนเขาเป็นผู้บัญชาการทหารบกเขาบอกว่าการยึดอำนาจนี้ไม่ยากหรอก แต่หลังยึดนี้ยากจับหาย พวกคอมมิวนิสต์บางคนที่ออกจากป่ามาคุยบอกว่าตอนนั้นพวกเราคิดยึดอำนาจรัฐ โชคดีที่ไม่สำเร็จ ถ้าเราสำเร็จจับหายแน่ วิธีคิดไม่ได้คิดไปทำลายแย่งต่างๆ พวกนี้ แย่งกับโครงสร้างใหม่ร่วมมือกันได้ ส่งเสริมซึ่งกันและกันได้ แล้วจะพาไปสู่การเปลี่ยนแปลงด้วยสานติวิธี ด้วยความรัก ตรงนี้บางครั้งท่านทั้งหลายบางครั้งรู้สึกหมดหวัง หดหู่ เพราะมันติดอยู่ในโครงสร้างที่เป็นทางการ แต่เราสามารถสร้างโครงสร้างใหม่ได้ ที่เรียกว่า INN หรือ ปกค.

อยากจะฝากไว้ว่าตรงนี้เป็นทั้งหมด I คือ ตัวท่านเอง มีศักดิ์ศรี มีคุณค่าความเป็นคน มีศักยภาพที่จะทำอะไรก็ได้ มีความนับถือตัวเอง ปลดปล่อยตัวเอง ตัวเองจะมีความสุขมาก แล้วทำอะไรที่ตัวเองสนใจทำเล็กใหญ่ไม่เป็นไร ทำอะไรดี ๆ จะช่วยเพื่อนมนุษย์สักคนหนึ่ง จะฟังคนไขสักคนหนึ่ง ก็ถือเป็นเรื่องดี ทำทุกวัน มีความสุขทุกวัน รวมกลุ่มกับคนที่ถูกจริตกัน ทำเรื่องที่เราชอบ เรื่องที่มีความสุข แล้วเชื่อมโยงกันเครือข่าย มันเคลื่อนไปด้วยความเป็นกลาง ไม่เป็นศัตรูกับใครเลย ตรงนี้ก็ใหญ่ขึ้นเรื่อย ใหญ่ขึ้นเรื่อย จนหนักเข้าเต็มประเทศไปหมด โครงสร้างดำก็ยังคง

ความเป็นมนุษย์กับการเข้าถึงสิ่งสูงสุด ความจริง ความดี ความงาม

ศ.เกียรติคุณ นพ.ประเวศ วะสี

อยู่ แต่มันจะกลายเป็นสีเทา มันดำน้อยลง เพราะคนในองค์กรก็มาร่วมกัน ก็จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงร่วมกันหมด จะเป็นการปฏิรูปหมดทุกระดับ ทั้ง personal transformation, organizational transformation และ social transformation เพื่อไปสู่สถานติสุขร่วมกัน เราจำเป็นต้องเยียวยาโลกที่มันเจ็บป่วยอยู่

คนไทยเราทำร่วมกันให้เกิดความสำเร็จ นักเข้าเราต้องไปช่วยเพื่อนร่วมโลกที่เขายังลำบากมากกว่าเราด้วย เพราะเราเป็นโลกเดียวกัน เราจะไปแยกอยู่ เราดี คนอื่นไม่ดีก็เป็นไปไม่ได้ โลกกาภิวัตร์ต้องเป็นโลกกาภิวัตร์แบบเจริญ ไม่ใช่เป็นโลกกาภิวัตร์แบบเอาเปรียบกัน จะไปแย่งชิงใครได้บ้าง จะไปขายยาแพงๆ ให้ใครได้บ้าง จะเป็นโลกกาภิวัตร์ที่ไม่เจริญ เราต้องเป็นโลกกาภิวัตร์แบบใหม่ที่เรารักเพื่อนมนุษย์ทั้งหมด แล้วต้องช่วยกันทำเพื่อการอยู่ร่วมกัน เราต้องเปลี่ยนเจตนาภรณ์หรือวัตถุประสงค์ของเรา ขณะนี้เราถูกสอนให้มีวัตถุประสงค์ที่จะหากำไรสูงสุด (maximal profit) ซึ่งมันไม่ใช่ จุดประสงค์สูงสุด คือ การอยู่ร่วมกัน (living together) ไม่ใช่เอาคนเดียว เราต้องร่วมกันเปลี่ยนวัตถุประสงค์ของมนุษยชาติใหม่จากการเอาตัวรอดคนเดียว รวยคนเดียว ไปสู่การอยู่ร่วมกัน (living together) โลกจึงจะมีศานติ

ขอขอบคุณทุกท่านครับ